

Grote RATELAAR

JULI - SEPTEMBER 2022

IVN HEUVELRUG EN KROMME RIJN
KNNV ZEIST HEUVELRUG EN KROMME RIJN

ivn natuur
educatie

Activiteiten juli-september

JULI

Vrijdag*	01	KNNV	Natuurwerkgroep	Werkmiddag
Zaterdag	02	IVN	Jubileum-uitje	Markerwadden
Zondag	03	IVN	Wandelwerkgroep	Publiekswandeling De Zanderij Maarn
Woensdag**	06	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Inventarisatie
Zaterdag	09	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	Nieuw Wulven
Zaterdag	09	IVN	Wandelwerkgroep	Kano-/wandeltocht Caspargouwse Wetering
Zaterdag	09	KNNV	Vogelwerkgroep	Avondexcursie nachtzwaluwen Leersumse Veld
Woensdag	13	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Kromme Rijn, Werkhoven
Zaterdag	16	IVN+KNNV	Plantengroep	Horsterwold
Zaterdag	23	KNNV	Bestuur	Fietsexcursie Park Vliegbasis Soesterberg

AUGUSTUS

Woensdag	03	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Noordhout, Austerlitz
Zaterdag	13	IVN+KNNV	Insectenwerkgroep	De Zoom
Zondag	14	KNNV	Vogelwerkgroep	Tiengemetten
Vrijdag	19	IVN	Wandelwerkgroep	Voorwandelen zintuigen, Amerongse bos
Zaterdag	20	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Middenduin
Woensdag	24	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Nieuw Wulven
Woensdag	24	IVN	Wandelwerkgroep	Publiekswandeling zintuigen, Amerongse bos
Dinsdag	30	IVN+KNNV	Paddenstoelenwerkgroep	Studieavond

SEPTEMBER

Woensdag	07	KNNV	Midweekgroep	Leersumse Veld
Zaterdag***	10	KNNV	Vogelwerkgroep	Trekvogels tellen Treekerpunt
Zaterdag	10	IVN	Wandelwerkgroep	Geo Fietstocht Kromme Rijngebied
Zondag	11	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Fotografie excursie
Dinsdag	13	IVN+KNNV	Paddenstoelenwerkgroep	Studieavond
Woensdag	14	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Afsluiting van het seizoen
Weekend	16	KNNV	Vogelwerkgroep	Weekend Schouwen, 16-18 september
Zaterdag	17	IVN+KNNV	Plantenwerkgroep	Heesseltsche Uiterwaarden
Dinsdag	20	IVN+KNNV	Fotografiewerkgroep	Bijeenkomst Schoonoord
Woensdag	21	KNNV	Midweekgroep	Korte Duinen, Soest
Zaterdag	24	IVN+KNNV e.a.	(landelijke organisatie)	Zoek de (grootste) vliegenzwam
Dinsdag	27	IVN+KNNV	Paddenstoelenwerkgroep	Studieavond

* De natuurwerkgroep heeft elke vrijdag een werkmiddag

** De plantenwerkgroep inventariseert elke woensdagavond in kilometerhokken of andere bestemmingen

*** De vogelwerkgroep telt trekvogels op elke zaterdag van 10 september tot en met 12 november

Grote RATELAAR

Heggenmus

Foto: Jan Katsman

Van de redactie

Sinds het verschijnen van het voorjaarsnummer is de natuur opengebarsten: in een paar weken tijd werd alles weer groen, de vogels zingen naar hartenlust en de insecten zoemen weer volop. In dit zomernummer kijken we uitgebreid terug op een geslaagd natuurfestival op Valkenheide ter gelegenheid van het 40-jarig jubileum van het IVN. Het was mooi om het enthousiasme van bezoekers en vrijwilligers te zien op deze zeer geslaagde dag. Enthousiasme en zorg voor onze bossen voel je ook in het boek "Bladgoud". Een interview met één van de auteurs en lid van onze IVN-afdeling vind je in dit nummer. In de activiteitenkalender vind je weer wat suggesties om te gaan doen dit kwartaal en natuurlijk kun je ook dit keer in de verslagen van enkele vogelexcursies lezen wat er dit voorjaar te zien was op vogelgebied.

Tenslotte wensen we jullie een fijne zomer toe!

Inhoud

- 4 Van de besturen
- 5 Bomen ABC
- 6 Graafwespen
- 9 Verslag natuurfestival IVN
- 12 Bladgoud
- 15 Excursies en verslagen
- 26 Wandeling Geuldal

Colofon

Dit is een gezamenlijke uitgave van IVN afdeling Heuvelrug en Kromme Rijn en KNNV afdeling Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn.

<https://www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn/heuvelrug.knnv.nl>

Redactie: Jan Katsman, Marijke Warmerdam, Boris Lemereis, Irene van Oosterhout

Kopij volgend nummer vóór 15 augustus naar:
marijke.warmerdam@hetnet.nl (KNNV) of pr@ivnhkr.nl (IVN)
De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen in te korten of te wijzigen.

Drukker: Editoo B.V. te Arnhem
FSC Keurmerk, 130 grams gloss

Foto's omslag: Jan Katsman;
blinde bij op Jacobskruiskruid en eiafzettend vrouwtje grote keizerlibel.

Rectificatie: In de voorjaarseditie was een akkerhommel afgebeeld i.p.v. een aardhommel.

Uit het IVN- bestuur

TEKST: HARRY KERVER

Wat troffen wij het zaterdag 14 mei bij de viering van ons 40-jarig jubileum op Valkenheide. Het was fantastisch weer en er was steeds aardig wat publiek, dat zorgde voor een leuke, ontspannen sfeer. Valkenheide bleek een prima locatie voor een natuurfestival. Veel leden hebben die dag een prima bijdrage geleverd. Veel dank vooral aan de leden van de jubileumcommissie die deze dag hadden georganiseerd.

Zelf mocht ik naast het geven van een plantenexcursie voor een kraam met natuurboeken zorgen, waar vooral Mark en mijn vrouw José voor veel boeken een nieuwe eigenaar vonden. Toch hield ik er nog ruim 400 over. Belangstellenden daarvoor kunnen zich bij mij melden.

We vieren het jubileum op 2 juli met een uitstapje voor de leden naar de Marker Wadden. Ruim 50 leden hebben zich hiervoor aangemeld.

De werkgroepen richten zich inmiddels weer actief op de gebruikelijke activiteiten als wandelingen, lezingen, cursussen en jeugdactiviteiten. Wat fijn dat het allemaal weer kan zonder allerlei beperkingen. Er zijn allerlei ideeën en verzoeken, die vaak niet passen binnen de activiteiten van de verschillende werkgroepen. In september gaan we een avond organiseren om te kijken of we een aantal van deze ideeën en verzoeken met groepjes leden concreet kunnen maken in de vorm van (tijdelijke) projecten. Ik ben benieuwd wat dat gaat opleveren. En misschien zijn hiervoor nog wel suggesties of verzoeken, dan horen we die natuurlijk graag.

De samenwerking met het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug krijgt ook meer gestalte. Een belangrijk evenement is de Beleefweek tijdens de herfstvakantie. We willen graag ook een bijdrage leveren aan de vele activiteiten in deze Beleefweek.

Ons jubileumjaar willen we op 15 oktober afsluiten met een speciale bijeenkomst met alle actieve leden van onze afdeling. Het wordt een dag met een leuk programma, waarbij we twee leden extra in het zonnetje gaan zetten.

Van het KNNV- bestuur

TEKST EN FOTO: NICO BOLLE

De zomer ligt voor ons: een tijd om veel buiten te zijn en te genieten van de geuren, geluiden en panorama's die de natuur ons te bieden heeft.

Ons bestuur heeft twee nieuwe krachten: Marijke van Noort, secretaris, opvolger van Simone Laanbroek en Miranda Engelshoven, bestuurslid. We gaan op bijna volle kracht door. We missen nog een Public Relation Officer. Wat voor jou?

Miranda heeft als bestuurslid o.a. de taak op zich genomen om algemene inventarisaties op te zetten en te coördineren. Dit voorjaar zijn we voorzichtig begonnen met inventariseren van het terrein van de Willem Arntz Hoeve. Dit op instigatie van Maria van den Boer, oud-medewerkster, die zich zorgen maakt over de nieuwbouwplannen op dit terrein in relatie tot de natuurwaarde. In het coördinatorenoverleg dat in mei heeft plaats gevonden hebben de werkgroepen ook aangegeven op dit terrein inventarisatie-activiteiten uit te gaan voeren. Ook geïnteresseerd om hieraan mee te doen? Informeer dan bij Miranda Engelshoven. Zo kan je lid worden van de inventarisatie-app, een mooi platform voor directe communicatie.

En wat een geweldig natuurfeestijn heeft de IVN-afdeling Utrechtse Heuvelrug opgezet op Valkenheide in mei in het kader van hun veertig jarige jubileum. Dat was genieten! Zo hopen wij begin oktober op een wat bescheidener schaal ook een natuurfeest te organiseren in het kader van de Week van de Biodiversiteit. Daar gaat u vast nog wat van horen.

Gestrepte eikenblindwants

Bomen ABC – Tamme Kastanje

TEKST EN FOTO'S: PIETER MEIJER

Verwarrend is de naam kastanje. Als je in het buitengebied wandelt, dan zie je af en toe een hekwerk met daaraan een bordje kastanjehout. Welke kastanje betreft het dan? Als ik op een bomenexcursie vraag of men die boom met die mooie, grote kaarsbloemen kent, dan zegt men soms “ja zeker, het is een tamme kastanje en de wilde kastanje staat in het bos”. Niet echt vreemd dat men de kastanje met de mooie bloemen de tamme of geciviliseerde kastanje noemt en de kastanje die in het bos groeit de wilde kastanje.

Het is anders. De kastanje met zijn grote, kleurige bloempluimen en zijn handvormige bladen is de paardenkastanje. Deze kastanje komt van nature op de Balkan voor en is in de 16e eeuw in West-Europa ingevoerd. Het is een park- en laanboom, dus niet vreemd dat men dit als een ‘tamme’ boom benoemt.

Maar we gaan het in dit artikel hebben over de tamme kastanje, die ‘wild’ her en der in het bos groeit. De bladeren zijn zeer langwerpig, grofgetand en de nerven van het blad lopen strak parallel. De tamme kastanje komt uit het Middellandse Zeegebied en is al veel eerder door de Romeinen naar ons land meegenomen.

In ons IVN-gebied komt de tamme kastanje steeds meer voor. In menig grove dennenbos verspreidt hij zich van nature en zijn voorkomen is dan meestal struikvormig. Hij is daar van welkom omdat de bladeren van de tamme kastanje goed verteren (in tegenstelling tot beuken- en eikenblad) en zorgt voor een bodemverbetering door een betere bladvertering. Af en toe zie je in een bos een rijtje tamme kastanjes staan, in het verleden bewust aangeplant om de vruchten te oogsten. Deze bomen kunnen eeuwen oud worden en maken soms een monumentale indruk. Een oude tamme kastanje heeft soms een draaiing (torsie) in de stam. Waar vind je een bos dat merendeels uit tamme kastanje bestaat? Alleen bij Groesbeek (noord Limburg) heb ik een bos van tamme kastanjes gezien.

Draaiing in kastanjestam

Veel bomen (populier, hazelaar, els, berk, eik) zijn windbestuivers; de weinig kleurrijke bloemen in katjes vormen stuifmeel voordat er bladeren aan de bomen zitten want dan is de kans groter dat het mannelijke stuifmeel bij de vrouwelijke bloemen komt. De paardenkastanje met zijn kleurige bloempluimen wordt door insecten bestoven. De bloemen van de tamme kastanje zijn klein met weinig kleur en verschijnen pas in juni. Ook deze bloemen verspreiden een heerlijke geur en trekken daardoor insecten aan, die voor de bestuiving zorgen.

De tamme kastanje en paardenkastanje hebben in de plantensystematiek geen enkele verwantschap. Wat wel weer toevallig is dat de vruchten van beide kastanjes in een bolster zitten.

Het hout van de tamme kastanje is zeer duurzaam. Duurzaam betekent hier hoelang het hout goed blijft in een vochtige omgeving waar ook houtaantastende schimmelsoorten aanwezig zijn. Het hout is net zo duurzaam als het hout van de inlandse eik en daarom maakt men van het hout van de tamme kastanje o.a. hekwerken om schapen in te rasteren. Meestal zal het geïmporteerd hout zijn omdat in ons land haast geen hout van tamme kastanje geoogst wordt. Het hout van de paardenkastanje is inferieur en kent geen toepassingen.

In bepaalde gebieden in Europa, onder andere in de Alpen, is het groeiseizoen voor granen te kort en was de tamme kastanje een welkome aanvulling op het menu. Van de tamme kastanjes werd meel voor brood gemalen. In het najaar werden in sommige delen van Europa veel kastanjes gegeten als nagerecht. Een overblijfsel van deze gewoontes zien we nu nog steeds in het kastanjes poffen, bijvoorbeeld op jaarmarkten. In een spreekwoord leeft deze oude gewoonte nog steeds voort: “iemand anders de kastanjes uit het vuur laten halen”.

Graafwespen

TEKST EN FOTO'S: ERIK GRUYS

Sinds de herstart van de insectenwerkgroep, nu KNNV en IVN samen, vallen tijdens excursies diverse wespensoorten op. Vroeger werden deze soorten niet gezien. Ze waren er niet, ze werden niet herkend en werden over het hoofd gezien, of ze werden aangezien voor gewone wespen en die insecten werden als te verdelgen beschouwd. Zeker nadat een wespennest onder het dakbeschot had geleid tot 's nachts stekende wespen in bed.

Nadat Joke Jansen in 2020 attendeerde op de gele sluipwesp (*Ichneumon xanthorius*), werden dat jaar meer dan tien exemplaren in de tuin van de auteur aangetroffen. In 2021 werd al vroeg in het seizoen opnieuw een dergelijke gele *Ichneumon* waargenomen. In de zomer van 2021 vlogen behalve de gele sluipwesp diverse exemplaren van verschillende andere wespensoorten rond. Er was een hoornaar en in het vijvertje kwamen een muurwesp en verschillende Franse veldwespen drinken. Tussen de bloemplanten vlogen ook bijenwolven rond.

Gele sluipwesp (*Ichneumon xanthorius*, mogelijk *Ichneumon stramentor* (*Obsidentif*)), door ruit gefotografeerd waardoor het half-gele achterlijf niet door de vleugels wordt bedekt en goed zichtbaar is.

De bijenwolf

In een strookje gras van een gemeenteplantsoen in Leersum bevonden zich meer dan dertig gaatjes, die open werden gehouden door bijenwolven (*Philanthus triangulum*) en waarin deze wespen gevangen bijen kwamen deponeren.

Via achterwaartse graafbewegingen werd door sommige wespen zand uit de gangetjes naar buiten gewerkt. Als een bommenwerper kwamen andere wespen brommend moeizaam aanvliegen met onder hun buik en op hun rug liggend een gevangen en door een wespensteek verlamde bij. Deze werd met een duikvlucht in een open gaatje

Hoornaar (*Vespa crabro*)

gebracht of, als de ingang tot haar nest dicht geraakt was, werd deze moeizaam weer uitgegraven terwijl de buit niet werd losgelaten. De gaatjes betroffen ingangen van ondergrondse gangetjes die toegang verlenen tot verschillende nestkamers per gangetje.

De aangevoerde gevangen wespen hadden het formaat van honingbijen, maar soms waren ze kleiner en dan ging het waarschijnlijk om andere (wilde) bijensoorten.

De aangevoerde bijen waren, zoals boven gemeld, telkens naar men zegt met een steek verlamd maar niet gedood.

De door de bij tijdens haar vangst opgebraakte nectar zou tevens door de wesp worden opgegeten.

De wesp legt een aantal van de verlamde bijen in een nestkamer en legt op een ervan een eitje. Omdat deze bijen niet zijn gedood maar verlamd, zijn deze nog vers en worden levend door de larf opgegeten. Er wordt gemeld dat als er drie of meer bijen in een nestkamer verzameld worden uit het ei een vrouwtje groeit, terwijl de moeder bij een keuze voor minder prooien mannetjes de gelegenheid geeft zich te ontwikkelen.

In de kolonie vlogen tevens veel kleinere mannetjes rond en diverse kleine zwarte vliegjes. Het is niet uitgesloten dat deze vliegjes parasieten betroffen, maar dit is niet nader uitgezocht.

Terwijl na een dag met zware regenval het aantal bijenwolven sterk afgenomen bleek te zijn (aantal gedecimeerd tot enkele rondvliegende en gravende

Bijenwolf druk bezig met het uitgraven van haar nestgang

exemplaren), werd in het Zuilensteinse Bos op een van de vier locaties, waar eerder in het jaar nestgaten van grijze zandbijen waren gelokaliseerd, medio juli een gebiedje met rond de honderd vers-gegraven gangetjes ontdekt. Deze bleken nesten te zijn van de Gewone snuitkeverdoder, ook wel Grote knoopwesp (*Cerceris arenaria*) genoemd.

Bijenwolf komt aangevlogen met een prooi onder haar buik. Deze wordt met de pootjes omhoog meegenomen en zonder los te laten direct razendsnel het nestgat ingevoerd.

De snuitkeverdoder

Net als de bijenwolf is de Gewone snuitkeverdoder een graafwesp die specifieke prooi aanvoert ten behoeve van haar nakomelingen. In de kolonie bevonden zich weer rondhangende kleinere mannetjes en twee andere wespesoorten waarover straks meer.

De vrouwtjes kwamen telkens terug met gevangen buit, die net als bij de bijenwolf onder de buik met de pootjes omhoog werd meegenomen. Een verschil was echter dat deze vangst minder zwaar leek dan van de bijenwolf en dikwijls door de keverdoder even terzijde werd gelegd als de ingang van de nestholte moest worden uitgegraven. Dit bood de gelegenheid de prooi nader te bekijken (*Obsidentify*). Het bleken telkens grijze kevertjes, waarschijnlijk Grijze dennensnuitkevers (*Brachyderes incanus*).

Een Gewone snuitkeverdoder (*Cerceris arenaria*) komt aangevlogen met in de pootjes een kevertje dat met de rug naar beneden levend maar verdoofd naar een nestgat wordt vervoerd

Andere wespesoorten in de keverdoder-kolonie

Rondom het bospad op de grens met hei en dennenboompjes patrouilleerde een enkele grote rood-zwarte sluipwesp: de Grote rupsendoder (*Ammophila sabulosa*).

Tussen de binnenvliegende keverdoders vlogen en kropen minuscule kleine opvallend gekleurde wespjes rond. Deze juweelwespen (circa 5-7 mm lang en 1,5 mm breed, *Hedychrum nobile*/niemelai (*Obsidentify*)) gingen de gangen van de broedkamers in, als de graafwespen niet aanwezig waren. Wanneer deze juweeltjes even stil zaten konden foto's worden gemaakt.

Digitaal uitvergroot zie je pas welke schitterende kleuren deze wespesoort etaleert en dan begrijp je hoe het diertje aan zijn naam komt.

Volgens Wikipedia is de juweelwesp of zandgoudwesp (*Hedychrum nobile*) een wesp uit de familie goudwespen (*Chrysididae*). Er zijn echter wel verschillende soorten wespen die zandgoudwesp of juweelwesp worden genoemd, met name verwante soorten uit het geslacht *Hedychrum*. *Hedychrum nobile* wordt maximaal 7 tot 9 millimeter lang en heeft een paarsrood halsschild en achterlijf, maar een groenblauw borststuk en groene kop. Over het hele lichaam is een metaalglans aanwezig, die in combinatie met de heldere kleuren het insect karakteriseert. De wesp maakt geen nest, leeft solitair in open zanderige gebieden en is in Nederland en België vrij algemeen. Het insect is voornamelijk te zien in juli en augustus. Maar dan moet je wel op de juiste plaats zijn en nauwkeurig observeren.

De juweelwesp is een koekoekswesp; een wesp die een nest van een andere wesp- of bijensoort binnendringt en vervolgens haar eitjes op de aanwezige larve(n) afzet. Hierna eten de uitgekomen larven van de juweelwesp de prooi (de andere larve) levend en van binnenuit op. De juweelwesp parasiteert voornamelijk op de larven van *Cerceris arenaria* (de Grote knoopwesp, die ook nog wel Gewone snuittorrendoder wordt genoemd). Het was dan ook niet vreemd dat we dit fraaie insect in onze kolonie snuitkeverdoders aantroffen.

De prooi, op de hand genomen, gefotografeerd. Het dier bewoog, maar was verlamd. Hoogstwaarschijnlijk betrof het een Grijze dennensnuitkever (*Brachyderes incanus*).

Glazuurden 2

TEKST EN FOTO: ERIC GRUYS

Vers uitgegraven gaatjes in het zand tussen het grind van een zonnig gelegen bospad

Midden op foto is tussen het gras een juweelwesp te zien (*Hedychrum nobile/niemelai*)

Soorten graafwespen

Men onderscheidt langsteel-graafwespen (Sphecidae), beschreven als sluipwesp-achtige gravers, en meer op gewone wespen-gelijkende 'crabronide' graafwespen. In ons geval betroffen beide graafwespensoorten, de bijenwolf en de snuitkeverdoder, insecten met een compact lichaam wijzend op crabronide wespen. In Nederland en België komen ongeveer 160 à 170 soorten graafwespen uit de familie Crabronidae voor en het was daarom erg plezierig dat Obsidentify de soorten gemakkelijk en snel kon determineren.

Graafwespen heten zo, omdat veel soorten van deze wespenfamilie een nest in de grond graven. Daarnaast zijn er enkele soorten, die hun nest in oud hout, ruimtes in muren of stenen, of in holle stengels maken.

Bronnen:

- [https://nl.wikipedia.org/wiki/Bijenwolf_\(wesp\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Bijenwolf_(wesp))
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Juweelwesp>
- <https://www.natuur-dichtbij.nl/wespen/graafwespen/>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Graafwespen>

Als de wesp moet graven om in het nestgat te kunnen, wordt de prooi even (op zijn rug) terzijde gelegd

In het vorige nummer van de GR stond een stukje over de glazuurden. Mijn vraag was waar de harsstroom vandaan zou kunnen komen.

René Wassenberg van het IVN denkt dat het bij deze glazuurden zou kunnen gaan om het verschijnsel "harsdas". Dit wordt meestal veroorzaakt door een schimmel en de meest in aanmerking komende schimmel bij dennenbomen is een roestschimmel, *Peridermium pini*. Deze komt veel voor bij zaailingen en in jonge planten, maar geeft meestal pas grote problemen als de bomen veel ouder zijn (30-40 jaar). Het blijkt dat de gevoeligheid voor ziekte door deze schimmel afhangt van genetische variatie van de bomen en van de schimmels (Kaitera, 2007).

Hoewel de meeste roestschimmel-soorten op totaal verschillende plantensoorten een roest-pathologie ontwikkelen of vruchtlichamen laten zien, is dat bij deze schimmelsoort van de dennenboom niet het geval. Er kan dus een directe besmetting van den- naar dennenboom plaats vinden, waarbij zich vruchtlichamen ontwikkelen (Pawsey 1964).

Bijgaande foto betreft vruchtlichamen van een dergelijke schimmelsoort op een dwergceder, waarbij de schimmel juist wel roest op een andere species geeft (appelboom). Mocht onze den ontwikkeling van vruchtlichamen gaan vertonen (toptijd mei-juni), dan komen we er op terug. De term 'das' bij het verschijnsel op onze dennenboom slaat mogelijk op het beslag dat als een laagje glazuur op een taart overkwam. Een overeenkomst met een warme das om een koude hals leek bij de betreffende boom echter minder toepasselijk te zijn.

Bronnen:

- J Kaitera. Effect of tree susceptibility on *Peridermium pini* lesion development and sporulation on Scots pine. *Baltic forestry* 2007;13:No1 (24) pp 45-53.
- RG Pawsey. Resin-top disease of Scots pine. Forestry commission leaflet No. 49. Her majesty's stationary office, England, 1964.

Appelloestgal op dwergceder, Heidetuin Driebergen 2015

Foto: Jolanda Blom

Terugblik op het Natuurfestival, 14 mei 2022

TEKST: PIETER MEIJER

De dag begon en de zon wierp haar gouden stralen over het festivalterrein. Op het landgoed Valkenheide werd een tiental kramen met informatie over de natuur opgebouwd. Onze IVN-afdeling Heuvelrug en Kromme Rijn bestaat 40 jaar en dat laten we niet ongemerkt voorbijgaan.

Er waren 's morgens een en 's middags twee tijdblokken met themawandelingen onder andere over vogels, bomen, libellen en geopark. Vogels lieten zich horen: er was een baltsend dodaars op het Leersumse Veld en ook de boomleeuwerik liet zijn liedje horen. Gelukkig scheen de zon zodat de libellen zich lieten zien tijdens de wandeling langs de vijver. Zelfs een verse uitsluiper liet zich bekijken! Dit moet misschien wel even uitgelegd worden: een uitsluiper is een libelle die het larvestadium achter zich laat en zijn leven als libelle voortzet. Dat is natuurlijk een fascinerend moment. Langs een andere vijver waren kinderen de hele dag met schepnetjes in de weer om te ontdekken wat er voor leven in het water zit. Wat vinden kinderen dat spannend!

Ook liepen sommigen nogal speurend rond: dat waren geen detectives maar bezoekers die meededen met foto-graferen, een activiteit die begint met goed kijken. IVN-ers kijken vol bewondering naar de levende natuur maar ook het landschap, de omgeving krijgt de aandacht. In een geopark-wandeling krijg je uitleg over hoe het landschap ontstaan is en welke sporen je daarvan nog kunt zien. De heldere uitleg werd zeer gewaardeerd. En het zien van een grafheuvel was als een kers op de taart.

Aan de innerlijke mens was ook goed gedacht met verschillende eetkraampjes. Voor velen een moment om even te zitten en een praatje te beginnen met een onbekende buurman of buurvrouw. De hele dag bleef het gezellig

IVN Natuur Festival groot feest

ma 16 mei 2022, 11:07

Lokaal

Op zaterdag 14 mei genoten honderden mensen van jong tot oud van het natuurfestival dat IVN Heuvelrug en Kromme Rijn heeft georganiseerd ter ere van haar 40-jarig jubileum. De bezoekers genoten volop van allerlei natuuractiviteiten zoals allerlei boeiende excursies in de mooie natuur op en rond Valkenheide, maar ook van de kraampjes die in een grote cirkel op een ruim veld stonden. Daar werd enthousiast getimmerd aan vogelhuisjes, geknutseld, naar waterdieretjes en vogels gespeurd, in boeken gesnuffeld en informatie gehaald over natuur en IVN. Een imker vertelde over de wondere wereld van de bij, en ook plantjes waar veel bijen en insecten op af komen konden worden gekocht. Veel kinderen bakten zelf een broodje of popcorn boven het vuur of smulden van een heerlijk ijsje of poffertjes. Veel (oud) IVN-ers ontmoetten elkaar ook weer eens op deze gezellige dag!

Uit Nieuwsblad De Kaap, maandag 16 mei 2022

Foto: Henny van Hamersveld

Foto: Moniek Löffler

druk op het festivalterrein, mensen bleven maar komen en gaan. Sommige IVN-ers kwamen om andere IVN-ers te ontmoeten en oude herinneringen op te halen.

De boekenkraam was gevuld met natuurboeken van IVN-ers, misschien om ruimte te maken voor nieuwe.. Velen vonden het leuk om in de boeken te snuffelen en voor een habbekrats een ander boek aan te schaffen. Sommigen kochten er een om het later als cadeau weg te geven. Slim! Er zijn bijna 200 boeken verkocht en 235 euro is overgemaakt naar Vluchtelingenhulp (giro 555). Nu we toch met getallen bezig zijn: naar schatting zijn er deze dag 400 bezoekers geweest.

Mensen kuierden van kraam naar kraam: op de achtergrond kon je steeds getimmer horen. Kinderen timmerden heel fanatiek een vogelkastje in elkaar en mochten dit mee naar huis nemen. Er was nog een kinderactiviteit waar steeds een wachtrij was: brood bakken aan een stok boven een vuur, wat heerlijk was dat! Als kinderen enthousiast met iets bezig zijn, dan zijn de ouders ook heel content. En door de verschillende kinderactiviteiten werd het begin van liefde voor de natuur bijgebracht.

Er was muziek te horen op de achtergrond van een gelegenheidsband met Herma (zang en entertainment),

Uitslag IVN Kennistest jubileumnummer

Wat wij allemaal eigenlijk wel wisten maar toch opnieuw moesten erkennen, is dat de meesten van ons niet geheel all round natuurkenners zijn. Ieder heeft zo zijn eigen voorkeuren en specifieke kennis van flora en fauna. Dus bij deze kennistest moest het nodige wel even opgezocht worden om kans te maken op de cadeaubonnen.

De juiste antwoorden zijn:

1A, 2C, 3B, 4B, 5C, 6B, 7B, 8C, 9C, 10B

Uit de weinige inzenders was er slechts één die met 9 goede antwoorden de hoogste score had... en die heeft de prijs zonder loting verdiend.

Gefeliciteerd Pieter Vos uit Maarn!

Pieter heeft inmiddels de cadeaubon ontvangen en kan hem vast goed besteden bij Kwekerij Van Houtum in Driebergen.

Foto: Jolanda Blom

Foto: Ruud Hoogendoorn

Liz (zang en piano), René (gitaar), Piet (accordeon), Peter (bassist) en onze eigen Pim (drums). De twee dames vormen hun eigen duo The Queenies. De band trad op bij de kerk en dat lag buiten de route waardoor het jammer was dat er soms weinig belangstellenden waren. De middag werd afgerond met het lied 'bloed, zweet en tranen' van Hazes-sr. En het slotlied -geschreven door

Pim- luidde 'Laat ze (IVN), laat ze hun eigen pad toch gaan'. Het was een succes: zowel publiek als band waren enthousiast over deze uitvoering!

Achter een kraam stonden veelal IVN-ers. Bezoekers kijken wat er op de kraam ligt en soms vertelt men spontaan een herinnering. Hoe men 50 jaar geleden voor het eerst in contact kwam met de natuur en hoe dit altijd zo gebleven is. Mooie herinneringen worden dan opgehaald.

We waren blij dat we gastvrij ontvangen werden op Landgoed Valkenheide; om iets terug te doen is het blote voetenpad deels hersteld. Zo'n dag kan alleen slagen door de enorme inzet van de voorbereidingscommissie. Dick, Folkert, Guido, Joke, Jolanda, Mark en Moniek kregen terecht een mooie bos bloemen. Irene trouwens ook vanwege haar grote inzet voor het jubileumnummer van de Grote Ratelaar.

Het was een mooie dag, missie geslaagd: mensen het mooie van de natuur laten zien en beleven. Met veel dank aan het mooie weer. De dag was nog niet ten einde, de zon wierp nog steeds haar gouden stralen over het festivalterrein.

Fotografie tijdens het festival

TEKST: DICK DE ROOIJ

Vooraf aan het natuurfestival had de fotografiegroep een wedstrijd uitgeschreven met als thema "lente". Er kwamen veel inzendingen binnen en we werden aangenaam verrast door de enorme diversiteit.

Alle foto's hebben we afgedrukt en gelamineerd: ze vormden een lang, kleurrijk lint aan de kraam tijdens het festival. Uiteindelijk hebben de leden van fotografiegroep een keuze gemaakt en de winnares is Sabine de Hoop uit Gouda geworden. Haar prachtige foto, van een uitrollende varen, is gefotografeerd in de Kaapse bossen en hiernaast te bewonderen.

Tijdens het festival werden de workshops "hoe maak ik mooie foto's op mijn mobieltje" druk bezocht door jong en oud. Voor velen was het een openbaring hoe je met eenvoudige weetjes mooiere foto's kunt maken. De deelnemers waren erg enthousiast en de meesten trots op het resultaat. Voor Else en mij was het ook erg leuk om samen met de bezoekers te fotograferen. De bloem van smal weegbree van Maria Vernooy werd uitgekozen tot mooiste foto van de dag. Deze foto staat op de achterkant van deze Ratelaar.

Beide winnaars krijgen een kleine attentie.

Winnaar fotografiewedstrijd

Foto: Sabine de Hoop

‘Zelfs één wandeling kan al voor verandering zorgen’

TEKST: BORIS LEMEREIS

IVN’er Suzanne Valkman schreef een boek over de waarde van bomen. Dit jaar kwam de derde druk uit. We spraken de auteur over haar liefde voor natuur, haar enthousiasme over IVN en natuurlijk over het boek.

“Bij afwezigheid van broertjes of zusjes waren de bomen en alle dieren mijn familie”, schrijft auteur Suzanne Valkman in het boek *Bladgoud*. Het tekent haar jeugd in Emmen, waar ze als enig kind van een alleenstaande moeder opgroeide. Haar moeder liet haar de schoonheid van de natuur zien, ze wees haar dochter op de bloemetjes die tussen de straatstenen groeiden. Ze woonden vlak bij een stuk bos. Suzanne kon er uren rondzwerven. Het was klein, maar voor een kind voelt iets al snel groot. Ze keek naar de vogels en wat ze aten, naar de insecten, ze zag hoe omgevallen bomen steeds verder werden aangevreten door schimmels en torretjes.

Het was waar haar fascinatie voor natuur ontstond. Als je in zo’n klein stukje bos al zoveel leven kon zien, wat was er dan nog meer op aarde?

De fascinatie en bewondering voor natuur hebben haar nooit meer losgelaten. Na haar middelbareschool studeerde Suzanne eerst tropisch landgebruik en daarna

biologie in Wageningen. In de daaropvolgende loopbaan hield ze zich onder meer bezig met landbouw, natuurbescherming en omgevingsbeheer. Ze deed dan onder meer voor VNG International en Kadaster International. Toen ze drie jaar geleden in contact kwam met het Wereld Natuur Fonds, boden ze haar een baan als hoofd van de afdeling bossen. Het was haar droombaan.

Intussen was ook IVN in haar leven gekomen. In 2005 volgende ze de natuurgidsenopleiding in Woerden. Ze was een actief lid en werkte bij de daaropvolgende opleiding mee als docent. Toen ze in 2015 naar Amerongen verhuisde, werd ze lid van de afdeling Heuvelrug en Kromme Rijn.

Het was in 2020 dat ze benaderd werd door klimaat specialist Reinier van den Berg en Jeanet Hamstra van Uitgeverij Zilt. Zou ze het leuk vinden om mee te werken aan een boek over bomen en bos? Ze hoefde niet lang na te denken. Als derde auteur werd Simone Groenendijk, directeur van Trees for All, aan het schrijversteam toegevoegd.

Het resultaat is *Bladgoud*, een boek van 208 pagina’s waarin uitvoerig wordt ingegaan op de geschiedenis, bescherming en huidige staat van bossen. Het boek is toegankelijk geschreven, maar biedt tegelijk voldoende verdieping, ook voor mensen die al heel wat van bomen en bossen weten. Opvallende hoofdstukken van Suzannes hand zijn die over inheemse bevolking (welke invloed hebben zij op bosbescherming?) en shinrin yoku (bosbaden, een uit Japan afkomstige manier om de ontspannende kracht van het bos te ervaren). Dat eerste hoofdstuk schreef Suzanne vanuit haar ervaring met internationale natuurbescherming, het andere hoofdstuk vanuit haar ervaring als bosbadgids. Ook bespreekt ze haar ervaring als natuurgids.

In het boek bespreken jullie vier soorten waarden van bomen: de waarde voor klimaat, de functie als habitat voor flora en fauna, de mogelijkheid om te leven in en van het bos, en de gezondheidseffecten van bomen. Zijn daarmee wat jou betreft de belangrijkste waarden genoemd?

“Als je kijkt naar de waarde die het bos voor mensen heeft wel. Maar bos heeft ook een waarde van zichzelf. Eigenlijk is het heel raar dat wij er ook nog waarde aan toe gaan kennen. Wie zijn wij om dat te doen? Natuur is al

Suzanne Valkman

Foto: Mira Lee

miljoenen jaren langer dan wij op aarde en heeft het leven beter uitgevogeld dan wij, jonge mensen. Ik heb daar niets dan respect en ontzag voor.”

Waarom benoemen jullie in het boek dan toch de waarde van het bos voor mensen?

“Ik weet uit mijn rol als natuurbeschermer dat je er niet aan ontkomt om te kijken wat natuur voor óns betekent. Het is een manier om natuurbescherming te ‘verkopen’ aan een groot publiek. Ik krijg er eerlijk gezegd altijd een beetje een knoop van in mijn maag. Het voelt alsof je moet verdedigen dat je kind waarde heeft, door te zeggen dat het bijdraagt aan de werkgelegenheid voor de toekomst. Je hangt een prijskaartje aan iets wat zo waardevol en onvervangbaar van zichzelf is. Dat is altijd pijnlijk om te doen. Tegelijkertijd weet ik dat het niet anders kan. Dit is de route die we moeten nemen.”

Over het algemeen staat het er niet best voor met de bossen wereldwijd. Hoe zijn jullie met dat gegeven omgegaan in het boek?

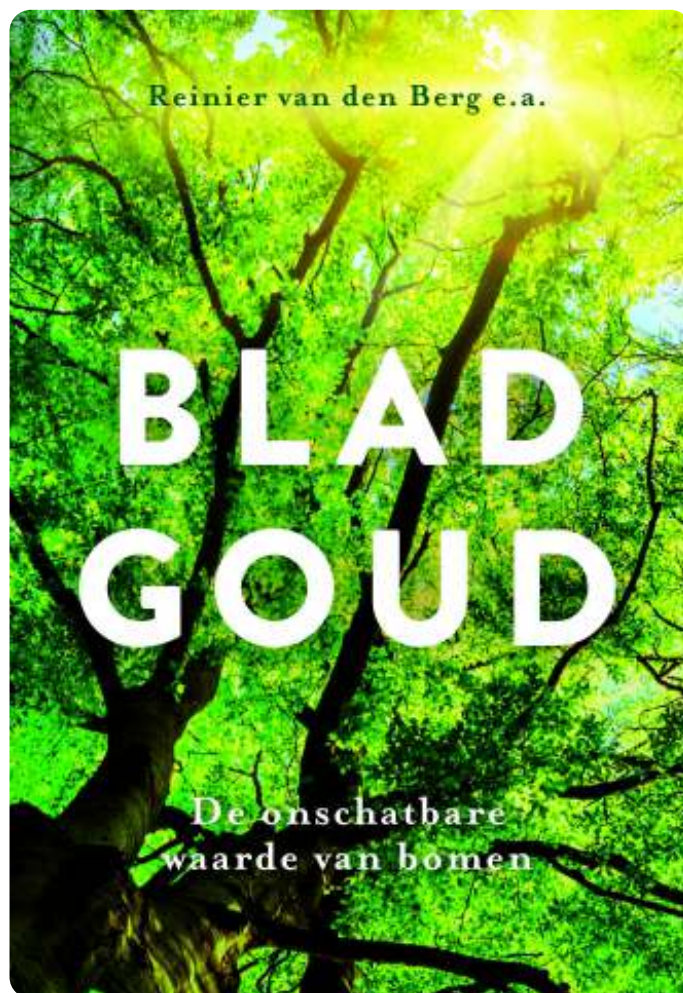
“We hebben het wel altijd over de ‘natuur beschermen’, maar inmiddels moeten we eigenlijk praten over onszelf beschermen. Achteruitgang van natuur heeft grote gevolgen voor ons. En dat terwijl we zelf de veroorzaker zijn. Ik spreek liever van ‘klimaatdisruptie’ dan van klimaatverandering: het komt door ons. Je ontkomt er niet aan om die boodschap in het boek te brengen, dus dat aspect bespreken we uitgebreid. Tegelijkertijd hebben we ons best gedaan om het positief te houden. We willen niet dat je na het lezen depressief achterblijft. We kijken in het boek ook naar wat er goed gaat. Ook voor onszelf was dat fijn. Er zijn ook heel veel dingen die goed gaan, of slechter hadden gekund.”

In jouw hoofdstukken kijk je ook naar de spirituele kant van bomen en bosbeleving. Dat is iets wat niet iedere bioloog doet.

“Ik heb van kinds af aan al ontzag voor de natuur. Als bioloog is dat ontzag alleen maar groter geworden. Ontzag voor die miljarden jaren fotosynthese op aarde, dat het eencelligen waren die zuurstof zijn gaan produceren waardoor we een atmosfeer kregen en leven mogelijk was. We weten eigenlijk nog zo weinig van de natuur. Er zijn dingen die we zintuigelijk kunnen waarnemen, maar nog veel meer dingen die we niet kunnen waarnemen. Als ik bijvoorbeeld aan de ene kant van een veld begin met grasmaaien, zendt het gras een waarschuwingssignaal uit naar de andere kant. De natuur is op zoveel manier met elkaar verbonden, daar weten wij nog maar een fractie van. Als je dat naast die spirituele kijk legt, zie ik daar een overeenkomst.”

Heb je iets aan die spirituele kant bij bescherming van bossen?

“Ik heb regelmatig met inheemse bevolkingen gewerkt. En daar kan spiritualiteit zeker een rol spelen. De bossen die in het noorden van Thailand nog overeind staan, zijn heilige bossen. Alle andere bossen zijn gekapt. Soms heeft het meer effect om te praten met geloofsinstanties, dan om met wetenschappelijke rapporten aan te komen. Als

natuurbeschermer moet je leren luisteren wat mensen beweegt om dingen te doen en te laten.”

Zie je ook een rol voor organisaties als IVN weggelegd in de natuurbescherming?

“Absoluut. IVN weet als geen ander mensen naar buiten te brengen en aan te zetten om iets te doen. Van alle natuurorganisaties die ik ken is IVN de enige die leden zo actief betreft. IVN kan de liefde voor natuur aanwakken, waardoor mensen inzicht en begrip krijgen hoe kostbaar en kwetsbaar het allemaal is. Hoe meer mensen dat inzien, hoe meer het belang van natuurbescherming breed gedragen wordt.”

Dus ook op regionaal niveau kan je daar als IVN'er aan bijdragen?

“Ook ogenschijnlijk kleine gebeurtenissen kunnen al effect hebben. Ik gaf op een gegeven moment een bosbad-sessie waar iemand aan deelnam die zich bij het RIVM bezighield met de omgevingswet. Tijdens de sessie vroeg ik mensen om in te zoomen op 10 vierkante centimeter natuur en te kijken wat daar gebeurt. Achteraf kwam die man van het RIVM naar me toe en zei: ‘Ik ga nooit meer een besluit nemen van achter mijn computer. Ik krijg veel meer inzichten buiten.’ Dus zelfs één natuurwandeling kan al voor verandering zorgen.”

*Bladgoud (€21,99) verscheen bij Uitgeverij Zilt.
Roots to Rise Natuurcoaching: www.rootstorise.nl*

Buitenlesdag in Zeister Bos

TEKST EN FOTO: DICK DE ROOIJ

Jaarlijks organiseert de Boswerf in Zeist een buitenlesdag voor basisscholen uit de regio Zeist. De Boswerf had de hulp van onze IVN afdeling ingeroepen en op dinsdag 5 april mochten Marie José en Dick op pad met kinderen uit groep 5 van basisschool de Hoeksteen uit Zeist.

De 28 enthousiaste kinderen kwamen ons tegemoet en waren benieuwd wat ze gingen doen. Per tweetal kregen ze een tas met daarin determinatiekaarten, een verrekijker, loeppotje en hoogtemeter en gingen ze aan de slag.

Het eerste onderwerp was bomen en het was dikke pret om de hoogte en dikte van een boom op te meten. Waar vind je boom die in omtrek net zo groot is als je eigen lengte en wat zijn die bomen hoog!

Na een verhaal over een worteldwerg gingen we op pad naar “de koekenpan” in het bos. Dit is het begin van een spreng die men weer in orde wil maken. Hier gingen de kinderen op zoek naar diersporen en kleine diertjes. Dit vonden ze erg leuk en na een half uur zaten de meeste potjes vol met pissebedden, kevertjes, slakjes, kikkertjes en andere kleine beestjes.

Het laatste onderdeel ging over vogels. Daarvoor mochten de kinderen eerst ervaren wat je allemaal kunt horen als je echt stil luistert... Vervolgens kwamen de verrekijkers uit de tassen en moesten er vogels gespot worden. Dat viel nog niet mee: een vogel vinden en die dan ook in beeld te krijgen! Uiteindelijk zagen de meesten een gaai, een merel en zelfs een eekhoortje! Tot slot deden we een vogelgeluidenspel waarbij er heerlijk gerend kon worden. Het was een mooie ochtend: de kinderen gingen tevreden naar huis en voor ons was het een leuke ervaring.

Natuurwandeling voor leden Vliegveld Soesterberg

TEKST: HARRY KERVER

Het is al weer tijd voor onze tweede natuurwandeling, speciaal voor leden van IVN en KNNV. Op zaterdag 18 juni wandelen we van 9.30 uur tot 11.30 uur op Vliegbasis Soesterberg. Kom genieten van de historie van dit terrein en natuurlijk van de natuur die nu op z'n mooist is.

Het startpunt is aan het einde van parkeerplaats P1 van het Nationaal Militair Museum aan de Paltzerweg 1 in Soest.

Er wordt gezorgd voor thee en koffie onderweg. Ook zin? Geef je (uiterlijk 16 juni) op bij Harry Kerver via kerverh@gmail.com

Foto: Boris Lemereis

Plantenwerkgroep

Op woensdagavonden inventariseren we onder andere twee kilometerhokken. We maken dan een zo volledig mogelijke lijst van de aanwezige plantensoorten. Daarnaast bezoeken we ook een aantal andere gebieden, waarvan we geen lijst bijhouden. Gewoonlijk starten we om 19.30 u, maar vanwege de kortere daglengte beginnen we op 24 en 31 augustus en 7 september al om 19.00 u.

Het eerste kilometerhok is 151 – 452 op de Maarnse berg. We verzamelen bij de ingang van vakantiepark Maarnse berg, op de Maarnse Bergweg. Data: 29/6, 20/7, 10/8, **31/8**.

Het tweede kilometerhok is 146 – 449 bij het Langbroekerwetering. Het verzamelpunt is Langbroekerdijk 8 te Driebergen, net over het bruggetje bij de hoeve. Data: 6/7, 27/7, 17/8, **7/9**.

Op de "vrije" woensdagen gaan we naar de volgende bestemmingen:

Datum	Bestemming	Startpunt
13 juli	Kromme Rijn	Steenovenweg 5, Werkhoven
3 augustus	Noordhout	Traayweg 3, Austerlitz
24 augustus	Nieuw Wulven	Parkeerplaats Nieuw Wulven, Marsdijk, Bunnik
14 september	Afsluiting veldseizoen	Café nader bekend te maken

Natuurlijk proberen we zo veel mogelijk met elkaar mee te rijden; graag onderling afspreken.

Nadere informatie bij Arnout Imhof: tel. 0343-539920 of e-mail: a.imhof@ziggo.nl.

Muurleeuwenbek

Foto: Jan Katsman

Plantenexcursies

Dagexcursie Horsterwold (zaterdag 16 juli)

Het Horsterwold, gelegen bij Zeewolde in Flevoland, geldt als het grootste loofbos van Nederland. Het is uiteraard ook een heel jong bos. Omdat het op vruchtbare klei staat heeft het zich toch al sterk ontwikkeld. Naast bos zijn er ook weiden en waterplassen. In de "Stille Kern" mag men vrij struinen en is de kans op interessante planten groot. We verwachten er leuke soorten als rode ogentroost, lidsteng en goudknopje.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf station Driebergen/Zeist. Opgave uiterlijk de woensdag tevoren bij Arnout Imhof (a.imhof@ziggo.nl of 0343-539920). Graag bij opgave ook vermelden of je eventueel wilt rijden.

Dagexcursie Middenduin (zaterdag 20 augustus)

Middenduin is onderdeel van het Nationaal Park Zuid Kennemerland. Vroeger kon het duin er vrij stuiven maar eind negentiende eeuw werden er dennen aangeplant om het zand vast te leggen. Inmiddels is het bos diverser geworden en is er daarnaast uniek duingrasland ontstaan. Doordat de waterwinning is gestopt zijn de lagergelegen delen weer vochtiger geworden en konden interessante soorten als duizendguldenkruid, parnassia, gelobde maanvaren en orchideeën er terugkeren.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf station Driebergen/Zeist. Opgave uiterlijk de woensdag tevoren bij Arnout Imhof (a.imhof@ziggo.nl of 0343-539920). Graag bij opgave ook vermelden of je eventueel wilt rijden.

Dagexcursie Heesseltsche uiterwaarden (zaterdag 17 september)

Deze uiterwaarden in de westelijke Betuwe zijn enkele jaren terug ingericht als overloopgebied van de Waal. De dynamiek van de rivier zorgt voor strangen en nevengeulen met verschillende dieptes stromend en stilstaand water, moeras, oobos, ruigte en graslanden. Zand en klei zijn op verschillende plaatsen afgezet, wat terug te zien is de diverse plantensoorten. We zullen ons kunnen verdiepen in de verschillende ganzenvoeten en hopen op bijzondere soorten als kleine leeuwenbek, riempjes, zandweegbree en kaal breukkruid.

We vertrekken om 9.00 uur vanaf station Driebergen/Zeist. Opgave uiterlijk de woensdag tevoren bij Arnout Imhof (a.imhof@ziggo.nl of 0343-539920). Graag bij opgave ook vermelden of je eventueel wilt rijden.

Vliegjes op fruit

TEKST: ERIK GRUYS EN MAARTEN EIJKHOUT

De fruitvlieg *Drosophila*

De fruitvlieg (*Drosophila melanogaster*), ook wel bananenvlieg genoemd, is een bruin-gekleurd klein vliegje (circa 3 mm groot lichaam) met oranje-rode ogen, dat vooral 's zomers irritant kan zijn als het in grote aantallen in huis de fruitschaal belaagt. Binnen de *drosophila*'s kent men diverse species. Bij de eerste auteur vloog er een en die is gefotografeerd, maar Obsidentify kon er geen species-naam aan toevoegen.

De *drosophila*-fruitvliegjes worden dikwijls verward met rouwvliegjes (<https://www.ad.nl/wonen/het-is-echt-je-eigen-schuld-als-je-last-van-fruitvliegjes-hebt-a0e4b090/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>). Een fruitvliegje is, zoals aangegeven, licht van kleur en een rouwvliegje is zwart. Rouwvliegjes zijn eigenlijk mugjes en zitten vaak in de buurt van plantenbakken en potten. Deze komen af op vochtige aarde en andere vochtige plekken. In huis leggen ze vaak eitjes in de aarde van kamerplanten. Ook deze rouwvliegjes/mugjes kunnen zeer storend zijn, vooral in de keuken en rond fruit. Het zijn lastige insecten om vanaf te komen, maar hygiëne en verwijderen van kamerplanten kunnen helpen.

Drosophila-vliegje gefotografeerd met digitale loep (x20) Foto: Erik Gruys

De kersenvlieg

Het wordt anders wanneer men meent te kunnen genieten van fruitbomen in de tuin. Zo ontmoette de tweede auteur (met kersenvruchten in de tuin, waarvan alle vruchten lagen te verrotten) tot zijn spijt voor het eerst de kersenvlieg in relatie tot zijn kersenboom. De kersen hingen rottend aan de boom en lagen in dito staat op de grond, omdat ze waren aangetast door deze vlieg. Dit bijzonder fraaie insectje kan van mei tot augustus rondvliegen. Ze kunnen worden waargenomen op geelgroene onrijpe vruchten. Firma's die ter bestrijding van de vlieg feromoonvallen verkopen bevelen aan om de vallen vanaf april-mei op te hangen.

Het vrouwtje legt totaal 50 tot 80 eitjes, een voor een, in verschillende onrijpe vruchten. Na vijf tot twaalf dagen komt de made uit en eet van het vruchtvlees. De kers is hierdoor aangetast en verrot vaak aan de boom of valt op de grond. Na 30 dagen is de made volgroeid en kan zich uit de voeten maken en in de grond verpoppen en wachten tot het volgende kersenseizoen. De pop overwintert, soms twee of drie jaren achtereen, alvorens de vlieg uitsluipt (<https://nl.wikipedia.org/wiki/Kersenvlieg>).

De kersenvlieg komt oorspronkelijk uit Hongarije en Duitsland. Sinds enkele jaren komt hij ook in België voor en thans ook in Nederland. Dat de plaag zo erg kan zijn,

komt mogelijk omdat de winters de laatste jaren vrij zacht waren en überhaupt het klimaat warmer wordt. Daardoor kunnen de insecten overleven. Dat doet het insect vlak onder de grond in een cocon. De imago komt uit als de temperatuur van de bodem ongeveer twintig graden is (<https://www.hoogstamfruitnh.com/contentFiles/kersenvlieg.html>).

Voor de bestrijding van de kersenvlieg kunnen door kersentelers chemicaliën worden ingezet. Particulieren met een kersenboom in de tuin en hobbytelers kunnen beter natuur-vriendelijker methoden toepassen. Het beste is om simpelweg kippen in te zetten. Die zullen, als de grond niet bevroren is, in de grond overwinterende poppen met hun poten naar boven krabben en opeten. Omdat de kersenvlieg wordt aangetrokken door de kleur geel kan men ook gele lijmplaten neerzetten. Aangegeven wordt dat ook dit een effectieve methode is (<https://www.hoogstamfruitnh.com/contentFiles/kersenvlieg.html>). Andere mogelijkheden van bestrijding zijn: in het voorjaar (mei) plaatsen van antiworteldoek onder de kersenboom om uitvliegen van de vliegen te voorkomen, of zoals reeds vermeld, feromoonvallen te plaatsen zodat daarmee de mannetjes kunnen worden weggevangen (<https://www.biogroei.be/kenniscentrum/kersenvlieg-Aziatische-fruitvlieg>).

Pop van de kersenvlieg in de zanderige omgeving van de grond onder een kersenboom Foto Maarten Eijkhout

Made van kersenenvlieg, omhoog stekend vanuit aangetaste kers

Foto: Maarten Eijkhout

In de tuin van de tweede auteur wordt de kersenenvlieg nu een paar jaar bestreden met feromoonvallen en opruimen van gevallen kersen. Daardoor leek in 2021 het aantal aangetaste kersen en waargenomen kersenenvliegen afgenomen te zijn. Maar ja, toen kwamen er spreeuwen.

Wat voor insect is de kersenenvlieg?

Het in Europa voorkomende plaaginsect, de kersenenvlieg (*Rhagoletis cerasi*), is een tweevleugelige (vliegen en muggen) uit de familie van de boorvliegen (*Tephritidae*), waarvan de vrouwtjes een lange legboor dragen. De wetenschappelijke naam van de soort op kersen werd in 1758 door Linnaeus als *Musca cerasi* gepubliceerd. Deze vlieg gebruikt zure en zoete kers als waardplanten. In de teelt van deze soorten kan het insect een plaag zijn. Daarnaast komt het insect ook voor op de vruchten van de sneeuwbes, rode kamperfoelie en de Tartaarse kamperfoelie.

De vlieg wordt slechts 3,5 tot 5 millimeter lang. De vleugels hebben een opvallende zwarte tekening, bestaande uit drie dikke dwarslijnen waarvan de buitenste doorloopt langs de vleugelrand, en een klein dwarsstreepje tegen de vleugelrand tussen de twee buitenste dikke dwarslijnen. Op de bovenkant van het borststuk bevindt zich een opvallende oranje gele vlek.

Nauwverwant aan de boorvliegen (*Tephritidae*), waartoe zoals boven gemeld ook de kersenenvlieg behoort, zijn de families: *Pallopteridae* (fladdervliegen), *Platystomatidae* (platbekvliegen) en *Ulidiidae* (prachtvliegen). Fladdervliegen hebben fraai getekende of gekleurde vleugels. Platbekvliegen zijn zweefvliegjes (familie

Syrphidae) met een donker lichaam en getekende of gekleurde vleugels. Prachtvliegen worden veelal gekenmerkt door vleugels met een zwart dwarsbandenpatroon. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de kersenenvlieg met deze soorten verwisseld kan worden. En daarvan krijgt men een redelijk beeld, wanneer men het artikel van Smit en Belgers over Boor- en Prachtvliegen in Nederland (Nederlandse Faunistische Mededelingen 16, 2011, 29-47) op internet opzoekt. Het is daarbij genieten van de foto's omdat de insectjes prachtige vleugeltjes hebben. En, het blijkt dat veel soorten in de Blauwe Kamer zijn waargenomen, een gebied dat direct grenst aan ons rayon.

De Aziatische fruitvlieg

Behalve met de bovengenoemde 'klassieke' fruitvlieg, die vooral afkomt op rijp fruit en groenteresten in de GFT-container, en de kersenenvlieg kan men tegenwoordig ook te maken krijgen met de Aziatische fruitvlieg (*Drosophila suzuki*). Dit is een veel schadelijker insect, omdat het zich ook richt op aan de bomen en struiken rijpend fruit en van meer soorten dan speciaal kersen. Het insect vliegt van het vroege voorjaar tot de herfst rond met meer generaties per seizoen. Elke vrucht met dunne schil kan worden belaagd. Aardbeien, frambozen, druiven, kersen, pruimen, maar ook vlierbessen, bramen, meidoornvruchten en rozenbottels kunnen worden aangetast. Er worden per vrucht meer eieren gedeponeerd, waardoor men ook meer larven per vrucht kan tegenkomen (<https://www.biogroei.be/kenniscentrum/kersenenvlieg-Aziatische-fruitvlieg>).

Kersenenvlieg, in val verdronken mannetje

Foto: Maarten Eijkhout

INSECTENWERKGROEP

De komende periode gaat de werkgroep insecten bekijken in de omgeving van Nieuw Wulven (op 9 juli) en De Zoom (op 13 augustus).

Mogelijk komen er nog een of meer avondbijeenkomsten. Voor aanmelding en contact Erik Gruys, gruys@casema.nl

Vogelexcursie Leersumse Veld

TEKST: HANS VAN SCHAIK

6 MAART 2022

Op zondagochtend 6 maart zijn wij met een zeer geanimeerde groep het Leersumse Veld in getrokken. Omdat de groep groot was, wel 23 deelnemers, hebben we ons gesplitst in drie groepjes. Het was een zeer prachtige lente dag, koud maar met een stralende zon en strak-blauwe lucht. De vogels hadden aanvankelijk ook even last van de kou, want in het eerste gedeelte van de ochtend was het aanbod duidelijk minder dan in het tweede gedeelte. Alle deelnemers waren zeer enthousiast de boomleeuwerik weer te horen en te zien. Hij gaf een prachtige baltsvluchtdemonstratie.

Boomleeuwerik

Foto: Ton Goes

Het hoogtepunt, voor de meesten van ons, was de zwarte specht die zich prachtig liet observeren terwijl hij een hol aan het uithakken was. Iets lager in dezelfde boom zat een paartjes holenduiven die gebroederlijk naast elkaar uit hun hol naar buiten keken. Verder, naast het bosje waar de zwarte specht zich ophield, graasden twee reeën prachtig in zicht voor ieder van ons.

Helaas werd onze poging de kleine bonte specht te spotten niet beloond. Evenals de klapekster, die was kennelijk al vertrokken. De meesten van ons hebben verder de roodborsttapuit gezien en de grote lijster. Om 12.30 uur arriveerden we weer op de parkeerplaats en ging ieder van ons tevreden weer naar huis.

Zwarte specht

Foto: Ton Goes

Kijk en luister in de Zanderij

TEKST EN FOTO: PIETER VOS

Op 3 juli gaan we voor een zomeravondwandeling naar de Zanderij, om van de bijzondere natuurpracht te genieten.

Zanderij Maarn is de voormalige zandafgraving van NS Vastgoed langs de A12. Het gebied heeft bijzondere natuurwaarden. Zo bestaat de noordkant van de plas uit schraalgrasland met diverse zeldzame planten en is het een broedplek voor diverse vogels. Op deze wandeling nemen we jullie mee in een echte belevingstocht door dit unieke gebied.

Let op: de in-/uitgang van het gebied is vrij steil. Honden zijn niet toegestaan door de beheerder.

Voorwandelen: zon 26 juni, 19.30u

Publiekswandeling: zon 3 juli, 19.45u – 21.45u

Start: parkeerplaats van Utrechtse Landschap, onderaan de Bergweg in Maarn

Aanmelden: (verplicht) bij Pieter Vos via ivn.zanderij.maarn@gmail.com

Midweekwandelen levert ook mooie waarnemingen op: genoeg te eten voor de bouwer van dit wielweb in de Eempolder Foto: Nicolien Drost

Kanotocht Caspargouwse Wetering

TEKST: MARK LUINENBURG

Ook deze zomer staat er weer een kano-wandeltocht op het programma, in samenwerking met Mewis Breij van Camping Strosteeg. Ditmaal verkennen wij het gebied ten zuiden van de Kromme Rijn, tussen Werkhoven en Cothen. Van oudsher wordt hier vooral fruit geteeld, maar er zijn ook zogenaamde plasdras-gebieden ingericht ten behoeve van de weidevogels. We staan stil bij de verhalen van de Kromme Rijn: de buitenplaatsen, Hollandse waterlinie en de Limes.

Kromme Rijn, Kano-route 61b

Foto: Harry Hafkamp

Verzamelpunt is Kanoclub Kromme Rijn in Werkhoven. Hier kunnen we koffie of thee nuttigen, waarna we in twee groepen (elk maximaal 10 personen) gaan lopen en kanoën richting Amsterdam-Rijnkanaal. Bij de picknickplaats, waar de groepen wisselen van transport-vorm, zien we ook een verrassende vismigratie bij de stuw Caspargouw.

Onderweg is een bezoek aan Kaas-museumboerderij De Ossenwaard met streekproducten zeker de moeite waard. Kortom, weer een afwisselende zaterdagmiddag-tocht! Meld je bijtijds aan, het aantal deelnemers is beperkt.

Wandel-/kanotocht: zat 9 juli 2022, 12.00u – 17.00u

Verzamelen en start: Kanoclub Kromme Rijn, Leemkolkweg 18, Werkhoven.

Aanmelding (verplicht): Mark Luinenburg via mrluinenburg@gmail.com

Deelnamekosten: € 8,00 per persoon. Na aanmelding bij Mark krijg je een bevestigingsmail met daarin de betalingsgegevens.

Zintuigen- wandeling Amerongen

TEKST EN FOTO: SUZANNE KOK

Op woensdagavond 24 augustus gaan we tijdens een korte wandeling optimaal gebruik maken van onze zintuigen. We gaan in het bos luisteren, ruiken, zien, proeven, voelen en dus de natuur ervaren zoals het is en onszelf eens goed opladen.

Heb je zin in een ontspannen wandeling? Wil je ook het vallen van de avond samen beleven? Of kennis maken met het hippe bosbaden? Ga dan mee op deze woensdagavond en stel al je zintuigen open.

Deze wandeling is geschikt voor alle leeftijden (honden kunnen helaas niet mee).

Voorwandelen: vrij 19 augustus, 10:00u

Publiekswandeling: woe 24 augustus, 19:00u – 20:30u

Aanmelden (verplicht): o.v.v. naam, aantal deelnemers en tel.nr. bij Suzanne Kok: kok_suzanne@hotmail.com

Start: Parkeerplaats Sportcomplex De Burgwal in Amerongen (6, 3958 ER). Verzamelen bij pad naar Informatiecentrum Tabakshuur.

Geo-fietstocht door Kromme Rijngebied

TEKST EN FOTO: GEERT KUITENBROUWER

Nu weer eens wat anders, een leuke fietstocht langs fietsknooppunten en langs diverse aardkundige waarden in het Kromme Rijnlandschap. Een aardkundige waarde is een onderdeel van een landschap die iets vertelt over de natuurlijke ontstaanswijze van een gebied. De geologische geschiedenis is daarbij uiteraard de belangrijkste. Zo'n 150.000 jaar geleden is er een stuwwal gevormd in de één na laatste ijstijd. Hoe heette deze ook alweer?

Het toekennen van een waarde aan een aardkundig object blijft een subjectieve zaak. Het boekje: "Aardkundige waarden in de provincie Utrecht" is de leidraad. Onderweg houden wij een pauze bij de Theetuin van Bartimeus in Doorn, waar wij iets lekkers kunnen nuttigen.

Vorig jaar was deze fietstocht succesvol, wij hopen op een mooie herhaling. Belangstelling gewekt, laat dan even weten of je meefietst!

Fietstocht: za 10 sept, 10.00–16.00u

(eventuele uitwijkdatum bij slecht weer: za 17 sept)

Denk aan iets te eten/drinken voor onderweg, verrekijker en/of fototoestel, fijne fietskleding en zorg voor een goede fiets.

Start: Station Driebergen–Zeist, Noordkant/Zeisterkant

Thema: Geologie en Aardkundige Waarden

Gidsen: Geert Kuitenbrouwer en Pim Bredschneyder

Aanmelden (verplicht): bij Geert, via 06 53909363 of g.kuitenbrouwer@gmail.com

Maximaal 20 deelnemers

Vogelwerkgroep

Avondexcursie nachtzwaluw Leersumse Veld (zat 9 juli)

De nachtzwaluwexcursie naar het Leersumse Veld is al drie jaar een groot succes. We gaan onder leiding van Jan Katsman op zoek in het terrein. De maan is halfvol, dus we hopen ze te horen en te zien. En houtsnip of grauwe klauwier zijn ook nog mogelijk.

Aanmelden uiterlijk 6 juli bij Nicolien Drost, liefst per email ndrost@droho.nl of telefoon 030–6563717. Vermeld of je per auto komt en hoeveel mensen mee mogen rijden. Het maximumaantal deelnemers is 20.

Vertrek om 20.45 uur van Sportcomplex Hoenderdaal, Hoendersteeg 7, Driebergen. We delen de benzinekosten. Terug om ongeveer 24.00 uur.

Nachtswaluw

Foto: Jan Katsman

Excursie Tiengemeten (zondag 14 augustus)

Het eiland Tiengemeten is al enige tijd volledig aan de natuur teruggegeven. Je komt er via een pontje. Op het eiland zijn ondiepe plasjes en wandelpaden, maar je mag ook struinen. We kijken eerst rond bij de plasjes bij de pont en gaan om 10.00 uur naar het eiland. In augustus bloeien de guldenroedes en er zijn allerlei steltlopers te verwachten. Misschien zien we een zeearend.

Neem je lidmaatschapskaart van Natuurmonumenten mee voor korting op de prijs van de pont. Of bestel van tevoren een ticket via internet.

Aanmelden bij Nicolien Drost, liefst per email

ndrost@droho.nl of telefoon 030–6563717. Vermeld of je per auto komt en hoeveel mensen mee mogen rijden.

Vertrek om 8.00 uur van Sportcomplex Hoenderdaal, Hoendersteeg 7, Driebergen. We delen de benzinekosten. Terug met de pont van 15.10 uur of 16.10 uur.

Trekvogels tellen bij het Treekerpunt (10 september t/m 12 november 2022).

Het tellen van trekvogels is altijd weer een boeiend geheel. Er zijn altijd verrassingen in aantallen en soorten van waarnemingen.

Iedereen die wil en interesse heeft in dit aspect van vogels kijken kan hieraan meedoen en je hoeft je hiervoor niet van tevoren op te geven.

Je kunt de getelde soorten en aantallen nadien per week teruglezen op de website van www.trektellen.nl.

Vanaf zaterdagmorgen 10 september 2022 staan wij weer wekelijks op het vaste punt namelijk het Treekerpunt. Er wordt gestart om 08.30 uur en gestopt om 12.00 uur.

Het Treekerpunt ligt ten oosten van het Pannenkoekenhuis Bergzicht (Doornseweg 23, Woudenberg) aan de weg van Maarn richting Amersfoort. Ga bij de stoplichten, ter hoogte van het Pannenkoekenhuis, naar rechts (oosten) en volg de weg tot hij afgesloten is voor auto's. Wandel daar vanaf de parkeerplaats de hei op en loop de trap van de heuvel op. Daar kan je ons dan vinden.

Mocht je wat meer over deze activiteit van de vogelwerkgroep willen weten, dan kun je bellen met Emile Sanders (030–2293810).

Najaarsweekend Vogelwerkgroep Schouwen (16–18 september)

De Vogelwerkgroep van de KNNV afdeling Zeist–Heuvelrug organiseert van 16–18 september 2022 een weekend op Schouwen. We verblijven aan de rand van plan Tureluur: ondiepe plassen met veel vogels.

We kamperen op camping Bloemhoek, Taaijersweg 12a, Kerkwerpe. Als je niet wilt kamperen regel dan zelf onderdak. Op de camping zijn een caravan en een huisje te huur.

Het weekend begint op vrijdagavond en loopt tot zondagmiddag. Zorg zelf voor ontbijt en lunch.

Zaterdagavond dineren we in een restaurant.

Bij goed weer gaan we fietsen in de buurt. Er kunnen fietsen gehuurd worden, of neem zelf een fiets mee.

Als je meewilt **geef je dan voor 15 augustus** op bij Nicolien, ndrost@droho.nl, of 030–6563717. Vermeld of je gaat kamperen of zelf iets regelt, of er mensen mee kunnen rijden, en of je zelf een fiets meeneemt.

Torenvalk

Foto: Ton Goes

Vogelexcursie Groene Jonker

TEKST: HANS VAN SCHAIK

3 MEI 2022

Met een groepje van zeven personen vertrokken we vanuit Driebergen naar de Groene Jonker, een mooi natuurgebied ten noorden van de Nieuwkoopse Plassen. Het was prachtig weer, wel iets fris in het begin maar om te vogelen kon het niet beter. Onderweg hebben wij ons vergaapt aan de prachtige bermen met raapzaad en fluitenkruid. Vooral in de polder richting Zevenhuizen met de toen licht aanwezige mist was het sprookjesachtig. Aangekomen op de parkeerplaats troffen we onze drie andere mede vogelaars aan. We hebben het rondje gelopen van 4 km en hebben ons laten overweldigen door de enorme hoeveelheid aan rietzangers. Ook de rietgors, karekiet en blauwborst lieten zich goed zien. Halverwege hebben we een korte stop ingelast om koffie te drinken. Daar hoorden we – en in tweede instantie zagen – we de snor.

Na twee en een half uur waren we rond en besloten we weer terug te keren naar Driebergen. Ieder heeft genoten van de mooie plek, want dat is de Groene Jonker en het grote aantal vogels. De verscheidenheid had voor de “top”-beleving iets groter mogen zijn. Een kleine selectie van de waargenomen vogels: pijlstaart, grutto's, kiekendief man, tureluur, slobbeend, krakeend, rietzanger, rietgors, karekiet, blauwborst, gierzwaluw, maar ook een luid zingende vink, niet zo gebruikelijk in dit biotoop.

Rietgors

Foto: Ton Goes

Natuurwerkgroep

De natuurwerkgroep is in principe elke vrijdagmiddag actief in een natuurlocatie van 13.30 uur tot 16.30 uur. Er wordt afwisselend gewerkt in de omgeving van Den Dolder / Soest (Hees en De Zoom) en Zeist (Kozakkenput). Gereedschap om mee te werken kan zelf worden meegenomen, maar is ook beschikbaar. Mee doen mag altijd, dat kan eenmalig of vaker zijn, iedereen is welkom. De locatie kan nog wel eens wisselen, daarom graag opgeven bij Simone Laanbroek, 06-57075182 of natuurwerkgroep@ziggo.nl

Foto: Lucy van de Vijver

Bomenuraag??

Tijdens een excursie voor de bomencursus kwamen we langs deze boom. Een paardenkastanje, maar dat is niet de vraag... Wie weet wat de oorzaak is van de bijzondere vorm van deze boom? Zoals op bovenstaande foto te zien is, zit de schadde door de hele boom: het gaat niet alleen om de stam maar ook om alle takken. Bij bliksem- of vorst-schadde verwachten we een ander (plaatselijk) beeld. Wie kan onze bomenkenner René Wassenberg op het goede spoor helpen?

Kort verslag ALV KNNV 21 april 2022

1. Opening en vaststelling agenda

- De vergadering wordt door de voorzitter Nico Bolle geopend, iedereen wordt hartelijk welkom geheten.
- De agenda wordt ongewijzigd vastgesteld.

2. Mededelingen

- Nico is benaderd door de Vrienden van de Willem Arntsz (WA) Hoeve, na een overleg en een rondwandeling op 12 maart is ingestemd met het verzoek vrijblijvende inventarisaties te doen. Miranda Engelshoven gaat de inventarisaties coördineren

- WBTR (Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen). Deze wet (juli 2021 ingegaan) is bedoeld om bestuur en toezicht van verenigingen en stichtingen te verbeteren. Het bestuur heeft besloten een commissie in te stellen om een en ander uit werken en een statutenwijziging voor de ALV van 2023 voor te bereiden.

3. Verslag algemene ledenvergadering van 6-5-2021:

Het verslag is akkoord.

4. Balans en resultatenrekening 2021

- Kiki geeft een korte toelichting. Het jaar is positief afgesloten. Enkele grote kostenposten zijn de afdracht naar het Landelijk Bureau en de Grote Ratelaar. De natuurwerkgroep heeft een nieuwe stronkentrekker aangeschaft, deels met een Ger van Zanen voucher.
- Kiki heeft het verzoek aan alle leden om de contributie op tijd te betalen en het correcte bedrag over te maken.
- Voor de tweede maal heeft de vereniging een donatie van de stichting Mazzel ontvangen.

5. Kascommissie

a: Beoordeling door de kascommissie: De kascommissie is bij Kiki langs geweest. De financiële stukken zijn doorgenomen en na beantwoording van enkele vragen akkoord bevonden. Bij acclamatie werd het bestuur decharge verleend.

b: Benoeming nieuwe kascommissie: Emile zal voor het 2e jaar zitting nemen, Erik wordt vervangen door Matthijs van Hoorn

6. Verslagen activiteiten over 2021

De verslagen hebben in de Grote Ratelaar gestaan en staan op de website.

7. Beleidsplan (activiteitenplan) 2022

Er zijn geen vragen.

8. Vaststelling begroting 2022

Het eigen vermogen is weer wat gegroeid, belastingtechnisch niet gunstig. Het bestuur wil dit jaar voor de leden een groot feest organiseren. Uitgebreide informatie volgt later in het jaar.

- Nicolien Drost merkt op dat de kosten voor de zaalhuur voor de inhaallessen van de vogelcursus niet zijn begroot. Ze zullen als onvoorziene kosten worden opgevoerd.

- De leden gaan akkoord met de begroting.

9. Contributie

Het voorstel van het bestuur is om de contributie niet te verhogen.

10 - 13. Bestuurswisselingen

- Hans van Schaik en Simone Laanbroek treden af, zij worden door Nico bedankt en spreken beiden een dankwoord uit naar de leden en bestuursleden.

- Nico Bolle treedt af als voorzitter en wordt unaniem herkozen.

- Marijke van Noort en Miranda Engelshoven worden de nieuwe bestuursleden met instemming van de leden.

14. VV en Beleidsraad

Nico is de afgevaardigde voor de Vertegenwoordigende Vergadering en Beleidsraad in 2022.

15. Rondvraag en sluiting

- Bert Tolsma heeft een vraag over de inventarisaties van de WA Hoeve. Tijdens een coördinatorenoverleg wordt een en ander toegelicht.

- Nico is nog in overleg met de beheerder van het Torenlaantheater over een vaste ruimte en vaste avond voor bijeenkomsten.

- Frans van Bussel meldt dat er op 19 mei een lezing in de Idea bibliotheek is over de ijsvogel.

- Verloting van vrijkaartjes van het Zeister Mannenkoor: Als dank voor donatie aan het Torenlaantheater hebben we deze kaartjes gekregen, ze zijn gewonnen door mevrouw Somsen.

- De vergadering wordt door Nico gesloten.

Na de pauze wordt een film over kraanvogels vertoond.

Midweekgroep

De midweekgroep wandelt op woensdag, eens in de twee weken. De wandelingen beginnen om 9.30 uur en zijn ongeveer 5 km lang.

We wandelen in een rustig tempo en nemen de tijd om een en ander te bekijken.

De wandelingen gaan het hele jaar door behalve in juli en augustus. Ook bij slecht weer wordt gewandeld tenzij dat gevaarlijk zou zijn.

Op de vrijdag vóór de wandeling ontvangen de leden van de groep een bericht, nadat eerst de wandeling verkend is.

Na afloop van de wandeling wordt, met wie dat wil, gezamenlijk ergens koffie gedronken.

Na afloop daarvan is het dan al gauw 13.00 uur.

Vooraf aan- of afmelden is niet nodig.

Het programma voor het derde kwartaal van 2022 is:

7 september Leersumse Veld

21 september Korte Duinen (Soest)

Inlichtingen bij Arend van Oosten:

arendvanoosten@gmail.com of 030- 6932617

Fietsexcursie Vliegbasis Soesterberg

Park Vliegbasis Soesterberg heeft zich ontwikkeld tot een uniek natuurgebied. Sinds 2017 is het Park eigendom van het Utrechts Landschap.

De natuur en de natuurontwikkeling zullen tijdens deze fietsexcursie over het terrein ontdekt worden. De gids bepaalt in welk deel van het Park gefietst gaat worden, rekening houdend met de delen van het Park die voor het publiek (beperkt) gesloten worden gehouden.

Datum en tijd: zaterdag 23 juli 2022 om 9.00 uur (duur excursie ca. 2,5 uur)

Gids: Geert Kuitenbrouwer en eventueel meerdere gidsen afhankelijk van het aantal deelnemers

Deelnemers: maximaal 40

Fietsen: Neem zelf een fiets mee of huur deze in de regio. Bijv. bij TCS Fietsen, Rademakerstraat 1 in Soesterberg (06-55253562)

Kosten: gratis, een vrijwillige bijdrage wordt op prijs gesteld

Aanmelden:

- bij Lieke Versantvoort (n.h.secretaris, KNNV afdeling Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn) via email liekeversantvoort@gmail.com. Vermeld a.u.b. of u lid van de KNNV of IVN bent.
- Graag opgeven vóór 13 juli.
- Na het opgeven ontvangt u een bevestiging, met vermelding van het vertrekpunt.

Vliegbasis Soesterberg

Foto: Geert Kuitenbrouwer

Paddenstoelen werkgroep

TEKST EN FOTO: BERT TOLSMA

De paddenstoelenwerkgroep hoopt vanaf 30 augustus weer bijeen te komen in het Torenlaantheater aan de Torenlaan in Zeist. De bedoeling is om om de twee weken op de dinsdagavond daar weer nuttig en gezellig bijeen te zijn. Eén keer wijken we uit naar de maandagavond, maar dat komt in het programma aan de leden van de werkgroep wel aan de orde. De avonden zijn van half 8 tot 10 uur.

Leuk om hier te vermelden dat de vliegenzwam de paddenstoel van het jaar 2022 is. De Nederlandse Mycologische Vereniging (NMV) en KNNV hebben samen met het IVN en Waarneming.nl het initiatief genomen om zoveel mogelijk vindplaatsen van de vliegenzwam in kaart te brengen.

Op 24 september 2022 organiseren genoemde verenigingen in het hele land excursies én een wedstrijd wie de grootste vliegenzwam kan vinden. De paddenstoel groeit bij allerlei soorten bomen en echt niet alleen bij berk. In 1991 en 2000 zijn grote publieksinventarisaties geweest naar de verspreiding van de vliegenzwam. Deze inventarisaties waren grote successen die vele duizenden extra waarnemingen hebben opgeleverd.

Melchior van Tweel van de NMV en KNNV-lid: "In 2022 doen we dit voor de derde keer. We gaan daarvoor alle natuurliefhebbers oproepen om hun vliegenzwam-waarnemingen door te geven. Afhankelijk van de weersomstandigheden kunnen er vanaf augustus vliegenzwammen gevonden worden!"

Uiteraard leuk om mee te doen en extra op deze paddenstoel te letten. Er volgt later nog verdere informatie via nieuwsbrieven e.a., maar zo is iedereen die dit leest alvast op de hoogte van deze activiteit. En..... voor de vondst met de grootste hoed is er zelfs een prijs te winnen!

Beter laat dan nooit

TEKST: HAN VAN DER KOLK

Terwijl het commercieel gehouden pluimvee nog zuchtte onder een ophokplicht (met vergelijkbaar teleurstellend resultaat) was er voor de deelnemers van de (lang) lopende KNNV-vogelcursus weer sprake van vrije uitloop. Die gelegenheid werd benut om de laatste drie overgebleven modules van de KNNV-vogelcursus ten uitvoer te brengen. Op 10 april 2022 werd de traditionele excursie naar Beverweerd gehouden met een kleine maar enthousiaste groep deelnemers.

Cursisten bij Beverweerd

Foto: Bas Heuveling

Op de voorafgaande theorieavond werd de garantie op het waarnemen van appelvinken afgegeven en die vogelsoort beschaamde dat vertrouwen niet. De appelvink heeft een lengte van 18 cm en een boeiende broedbiologie. In de winter wordt voornamelijk op de grond gefoerageerd op zaden, terwijl in april wordt overgestapt op knoppen van loofbomen eventueel aangevuld met insecten voor de jongen. Appelvinken houden in de baltstijd achtervolgingsvluchten tot wel 200 meter van de nestplaats vandaan, terwijl beide geslachten de (voor een vink zeer onopvallende) zang ten gehore brengen. In een

Appelvinken in de boomgaard bij Beverweerd

Foto: Bas Heuveling

gratis te downloaden ([https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/l71\(4\)-137-148.pdf](https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/l71(4)-137-148.pdf)) artikel van Rob Bijlsma is veel interessante informatie over de appelvink te lezen.

Dank is natuurlijk in het algemeen verschuldigd aan de docenten en gidsen van de betreffende modules, maar aan Lieke Versantvoort in het bijzonder voor de organisatie van deze KNNV-vogelcursus. Die organisatie was tijdrovend gezien de maatregelen die steeds weer roet in het eten gooiden, maar uiteindelijk heeft ze een en ander tot een goed einde gebracht.

Vogelexcursie Arkemheen

TEKST: EMILE SANDERS

10 APRIL 2022

Op zondag 10 april gingen wij met een kleine groep op excursie naar de polder Arkemheen.

Op de heenweg begon het te regenen en de temperatuur was net boven nul, maar toen wij daar aankwamen kwam het zonnetje door en werd het een prachtige zonnige ochtend met een aangename temperatuur. Hierdoor hebben wij prachtige vogels kunnen spotten.

Ons startpunt was het stoomgemaal Arkemheen, voorheen gemaal Hertog Reijnout.

Het begon direct al goed met vogels die je hier helemaal niet zou verwachten namelijk een zevental grote zee-eenden en vier middelste zaagbekken. Dit zijn vogels van het zilte veld.

Op dat moment kwam ook een bruine kiekendief overvliegen. Jammer genoeg verstoorde een voorbijvarend schip deze vogelpracht.

Wij besloten naar onze volgende plek te rijden aan het einde van de dijk en van daaruit gingen wij wandelend naar de plas-drasgebieden.

De lucht was vol van zingende grutto's, kievieten, tureluurs en een zingende blauwborst.

Wij waren getuige van paringen van grutto's en tureluurs. Dan krijg je ook de balanceer-act van deze vogels te zien met hun lange stelten en de moeite die dat kost dit te volbrengen.

In de slootkanten zaten tientallen watersnippen verstopt, wat een fantastische schutkleur hebben deze vogels ook als de zon op hun verenkleed schijnt.

Er valt nog veel meer te melden: kluten, die schitterden in de volle zon met hun wit-zwarte verenkleed, wintertalingen, slobbeenden, krakeenden en een enkele pijlstaart.

Op de weg terug hoorden wij nog de Cetti's zangers en zagen enkele kneuen.

De uitsmijter van deze vogelochtend was een steenuitje die in een boom verscholen zat bij een boerderij.

Om 13.00 uur was de excursie afgelopen en konden wij terugkijken op een zeer interessante vogelochtend.

Nieuwe bestuursleden KNNV

Hallo leden van KNNV Zeist, Utrechtse Heuvelrug en Kromme Rijn,

Sinds de laatste ALV, april 2022, ben ik uw nieuwe secretaris en stel ik mij graag aan u voor.

Ik ben Marijke van Noort, een jonge pensionado en ik woon sinds mei 2021 met veel genoeg in Amersfoort, met de Utrechtse Heuvelrug in de achtertuin.

Lang geleden heb ik in Leiden biologie gestudeerd, daarna ben ik met mijn man voor het werk naar Veldhoven, bij Eindhoven, verhuisd. Daar hebben we met veel genoeg bijna 40 jaar gewoond en onze vier kinderen een goede Brabantse opvoeding gegeven, met bier en (blaas) muziek.

De muziek en hun studie heeft de kinderen naar het centrum van het land gebracht, en wij gingen er achteraan. Wij zijn hier nu een nieuw leven en een netwerk aan het opbouwen. Wij waren al lid van KNNV Eindhoven, waar we veel hebben geleerd en fijne dingen hebben meegemaakt. Wij kozen voor KNNV Zeist, Heuvelrug en Kromme Rijn vanwege de midweekwandegroep en de natuurwerkgroep, waar we nu bijna een jaar actief zijn. Daarnaast ben ik gids in opleiding voor het Utrechts Landschap en Staatsbosbeheer.

Naast alle buitenactiviteiten houd ik van lekker eten en van koken. Om de gevolgen daarvan te beperken loop ik. De tijd van de halve marathons is echter voorbij. Die combineerden we met vakanties, we hebben gelopen in Killarney (Ierland), Jerez (Spanje) Venetië en Westport (Nieuw Zeeland).

Ik heb ervaring met verschillende bestuursfuncties, ik hoop dat ik de taken van Simone naar uw genoeg zal overnemen. De nodige contactgegevens vindt u bij het overzicht van bestuursleden.

Tot ziens bij één van de activiteiten van de KNNV.

Miranda Engelshoven

Foto: Olav van Wely

Marijke van Noort

Foto: Harry van Noort

Ik ben Miranda Engelshoven (56 jaar), geboren en getogen in Baarn. Als klein meisje al met pa en hondje het bos in, de hei op of naar de polder. Prachtig vond ik dat. Toen ik ouder werd lonkte de grote stad. Ik ging antropologie studeren in Amsterdam. En ook dát vond ik prachtig. Na mijn studie werkte ik als onderzoeker en antropologiedocent op de UvA en als docent onderzoeksmethoden en sociale wetenschappen op verschillende hogescholen in Nederland. De liefde voor de natuur is altijd gebleven. De laatste jaren kreeg ik steeds meer de behoefte om over de natuur te leren en kennis over te brengen op anderen. Ik volgde in 2017-2018 de IVN natuurgidsenopleiding. Daarna was het hek van de dam. Ik ben nu bijna fulltime te vinden in de natuur. Gidsen, monitoren, nieuwsgierig rondscharrelen met m'n cameraatje ... als ik maar buiten ben. Mijn belangstelling is breed: vogels, insecten, paddenstoelen en (korst) mossen. Bestuurlijk was ik in het verleden o.a. actief in het Landelijk Bestuur van IVN. Ik heb heel veel zin om me in te zetten voor KNNV Heuvelrug, zowel inhoudelijk als bestuurlijk. Een leuke eerste klus is het coördineren van een inventarisatie op het terrein van de Willem Arntsz Hoeve in Den Dolder.

IVN wandeling in het Geuldal, Zuid Limburg

TEKST EN FOTO'S: LODEWIJK CRIJNS

Op woensdag 4 mei 2022 wandel ik samen met Marit Kersten in Zuid Limburg. Het boekje “In de voetsporen van Eli Heimans in het mooiste hoekje van ons land – 9 IVN-wandelingen door het Zuidelijk Geuldal” wat ik hiervoor meeneem is in samenwerking met Stichting het Limburgs Landschap geschreven. Vandaag starten we met route 1, een rondwandeling van zes kilometer.

Het is een zonnige lentedag als we starten met koffie en Limburgse vlaai op het terras van herberg de Smidse, net buiten Epen. Route 1 heet “Langs de Geul” en zal ons langs de Geul leiden. Epen is een verbastering van “apa”, dat water betekent. We gaan op pad over de löss, zoals de Limburgse klei wordt genoemd. Eli Heimans noemde deze streek “Ons Krijtland” vanwege de ooit door de zee hier neergelegde schelpen, maar daarover meer als we bij de Heimansgroeve zijn aangeland, het doel van onze wandeling.

Eerst lopen we langs de Geul richting Volmolen, met een groot houten waterrad, aangedreven door het stromende water en zaterdag nog in werking. We beklimmen de Kuttingenberg, een steile weg met een adembenemend mooi uitzicht over het dal, Epen en het Belgische Sippenaken. We lopen langs hoeven met “kamperen bij de boer”. Een wegwijkbeeld is gesierd met de toepasselijke tekst: “Eenvoud siert de mens”. We nemen vogels waar, immers een nieuwe lente, een nieuw geluid. Zo zijn daar de zwartkop, de merel, de heggenmus, kraaien, koolmezen, houtduiven, roodborstjes en een reiger.

Mooi om te zien zijn twee ruiters die met paard en al verkoeling in het water zoeken. We passeren enkele stegelkes (draaihekjes) als we afdalen naar het Geuldal. Fascinerend zijn de vele eikenbomen met maretakken, die in de alternatieve geneeskunde worden gebruikt en met Kerst boven de deur gehangen wordt. Een veelheid van planten onderweg. Een greep daaruit: paardenbloem, grote muur, witte, gele en paarse dovenetel, boterbloemen, salomonszegel en fluitenkruid.

Maretakken in de bomen

Na een brug over de Geul bereiken we de beroemde Heimansgroeve, waar Eli Heimans in 1910 onderzoek deed. Hier ligt zichtbaar 330 miljoen jaar opgeslagen aan carboon, krijtlagen, zandsteen (geperst zand) en leisteen. Er zijn carboonfossielen gevonden van planten en de krijtlagen zijn de schelpen van het zeeleven destijds. In de carboontijd is hier uit opgestapelde plantenlagen de steenkool gevormd, die in de twintigste eeuw Zuid Limburg tot de mijnstreek heeft gemaakt en waar tot duizend meter diep steenkool is gewonnen. Een eeuw lang bepaalde de steenkool het dagelijks leven van vrijwel de gehele bevolking hier, tot de mijnsluitingen in de jaren zeventig van de vorige eeuw.

Bij de Heimansgroeve is ook lood en zink te vinden. Het lood is afkomstig uit het nabije Belgische Plombière, waar een loodmijn is. Het zinkviooltje is uniek en groeide uitsluitend hier. Helaas zijn de laatste exemplaren verdwenen en wordt met nieuwe aanplant getracht het zinkviooltje te doen herleven. Dit wordt verteld door een IVN gids bij de groeve, die hier een groep rondleidt.

Na ons bezoek aan de groeve beginnen we aan onze terugtocht, een mooie wandeling langs de meanderende rivier. We genieten op een bankje van het verkwikkende geluid van de kleine watervalletjes in de beek. Lopend door weilanden met nog steeds veel eiken met maretakken, bereiken we opnieuw de Volmolen en iets verderop ons uitgangspunt: het zonnige terras. Corona is hier verleden tijd, het terras zit bijna helemaal vol. We genieten met een drankje van het weidse uitzicht en kunnen terugzien op een prachtige tocht langs de Geul.

Wie doet wat?

IVN AFDELING HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Lidmaatschap € 24,00 per jaar. Aanmelden: www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn/lidmaatschap.

Voor vragen over lidmaatschap of automatische incasso, adreswijzigingen of opzeggingen kun je terecht bij de IVN Servicedesk (info@ivn.nl). Donateurs kunnen wijzigingen of afmelding doorgeven via ledenadministratie@ivnhkr.nl

Voorzitter a.i.	Harry Kerver, voorzitter@ivnhkr.nl
Vicevoorzitter	Guido van den Brink, guidovandenbrink@xs4all.nl
Secretaris	Moniek Löffler en Anne France Zijsling, secretaris@ivnhkr.nl
Penningmeester	Henny van Hamersveld, penningmeester@ivnhkr.nl Banknummer afdeling: NL65INGB0001572287
Bestuurslid/beheer	Pim Bredschneijder, p.bredschneijder@ivnhkr.nl
Vertrouwenspersoon	Sylvana Bouwens, vertrouwenspersoon@ivnhkr.nl
Website	www.ivn.nl/afdeling/heuvelrug-en-kromme-rijn
Facebook	www.facebook.com/IVN.HeuvelrugEnKrommeRijn
Instagram	https://www.instagram.com/p/CGxlAPonkto/
Cursussen	René Wassenberg, renewassenberg@gmail.com , 06 5350 2223
Jeugd	Lucy van de Vijver, jeugd_ivnheuvelrug@live.nl
Natuurkoffer	Rieke Vlooswijk, riekvlooswijk@casema.nl
(Wandel)excursies	Pieter Meijer - 06 1007 9477, Geert Kuitenbrouwer - 06 5390 9363 wandelingen@ivnhkr.nl
Projecten	Kijk op de website (werkgroepen en projecten) voor actuele informatie
PR	Irene van Oosterhout, pr@ivnhkr.nl

KNNV AFDELING ZEIST, HEUVELRUG EN KROMME RIJN

Lidmaatschap € 34,00 per jaar, inclusief abonnement op Natura. Huisgenootleden € 12,50 per jaar en Ratelaar-leden € 16,00 per jaar. Bankrekening NL93INGB0003720624 t.n.v. KNNV Zeist, Heuvelrug en kromme Rijn. Opzeggingen vóór 1 november van het lopende jaar bij de ledenadministratie.

Voorzitter	Nico Bolle, 06-23271152, voorzitter@heuvelrug.knnv.nl
Secretaris	Marijke van Noort, 033-8888827, secretaris@heuvelrug.knnv.nl
Natuurhistorisch secretaris	Lieke Versantvoort, 030-6562463, n.h.secretaris@heuvelrug.knnv.nl
Penningmeester	Kiki Hoogeveen, 030-6932353, penningmeester@heuvelrug.knnv.nl
Bestuurslid algemeen	Miranda Engelshoven, 06-22148437, mirandaengelshoven@gmail.com
Ledenadministratie	Sophieke Nijhuis, 030-6567910, ledenadministratie@heuvelrug.knnv.nl
Midweekgroep	Arend van Oosten, 030-6932617, arendvanoosten@gmail.com
Vogelwerkgroep	Nicolien Drost, 030-6563717, nicolien@droho.nl
Natuurwerkgroep	Simone Laanbroek, 06-57075182, natuurwerkgroep@ziggo.nl
Webmaster	Herman Verschuren, 06-15554910, verschuren.herman@gmail.com
Redactie Grote Ratelaar	Marijke Warmerdam, 06-21286243, marijke.warmerdam@hetnet.nl Jan Katsman, 06-22474760, jan.katsman@planet.nl

GEZAMENLIJKE WERKGROEPEN IVN EN KNNV

(Korst)mossenwerkgroep	Bert Geerdes, 06-20743202, bert.geerdes@xs4all.nl Jan Ensing, 06-31662069, jan@natuurverkenner.nl
Paddenstoelenwerkgroep	Bert Tolsma, 030-6959861, lptolsma@gmail.com Mirjam Veerkamp, 0343-551905, veerkamp.berg@planet.nl
Insectenwerkgroep	Erik Gruys, 0343-518723, gruys@casema.nl
Natuurfotografie	Dick de Rooij, dickderooij@gmail.com , https://www.natuurfotografieheuvelrug-ivn-knnv.nl/
Plantenwerkgroep	Arnout Imhof, 0343-539920, a.imhof@ziggo.nl

INDIEN ONBESTELBAAR: GILDENRING 33, 3981 JJ BUNNIK

 Beleef de natuur

Smalle weegbree, winnaar fotografie tijdens festival

Foto: Maria Vernooy